

Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι κατὰ τὴν Συλβίαν

Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι κατὰ τὴν Συλβίαν

Αἱ καθημεριναὶ ἀκολουθίαι τοῦ Ναοῦ ἤρχοντο κατὰ τὰς μεσονυκτίους ὥρας μετὰ τὴν πρώτην ἀλεκτροφωνίαν, ὁπότε αἱ πύλαι τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τοῦ Ναοῦ τοῦ Μαρτυρίου καὶ τοῦ Ναοῦ τοῦ Σταυροῦ, εἰσήρχοντο δὲ πάντες οἱ μοναχοὶ καὶ αἱ παρθένοι ὡς καὶ οἱ ἐκ τῶν λαϊκῶν ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπαγρυπνήσωσι μέχρι πρωΐας. Ψαλμοὶ καὶ ἀντίφωνα ἀδόμενα ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ εὐχαὶ ἀπαγγελλόμεναι ὑπὸ τῶν ἐφημερευόντων Πρεσβυτέρων ἀπήρτιζον τὴν μεταμεσονύκτιον τελετὴν, ἅμα δὲ τῇ χαραυγῇ ἐψάλλοντο τὰ ἱερὰ ἄσματα τοῦ ὄρθρου, ἅτινα οὕτω μὲν ὀνομάζονται ὑπὸ τῆς Συλβίας, συνίσταντο δέ, ὡς τινὲς εἰκάζουσιν, ἐκ ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ, ὡς «Τὸ πρῶν εἰσακούσει τῆς φωνῆς μου...τὸ πρῶν παραστήσομαί σοι καὶ ἐπόψομαι» (ψαλμ.5) «ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα ὡς» (35) «ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου» (42) «ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου» (56) «τὸ πρῶν ἢ προσευχή μου προφθάσει σε» (87), «ἐνεπλήσθημεν τὸ πρῶν τοῦ ἐλέους σου καὶ ἠγαλλιασάμεθα καὶ εὐφράνθημεν» (89) καὶ ἄλλοι ψαλμοὶ σχετικὰς περιέχοντας ἐννοίας. Πάντως δὲ ἂν ἐψάλλοντο καὶ ἱερὰ τινὰ ἄσματα, ταῦτα περιεῖχον στίχους ἐκ τοῦ Δαυΐδ ψαλμῶν προφητικῶν περὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, τοῦ ἡλίου τῆς Δικαιοσύνης, ὡς «Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγεννήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας..., αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος...εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου (ψαλμ. 117). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὀρθρινῶν τούτων ψαλμῶν κατήρχετο ἐκ τοῦ ἐπισκοπείου εἰς τὸν Ναὸν ὁ Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ἄδηλον δ' ἐκ τῶν ἐκφράσεων τῆς Συλβίας ἂν καθ' ἐκάστην ἐτέλει τὴν λειτουργίαν ἢ μόνον κατὰ Τετάρτην, Παρασκευὴν, Σάββατον, Κυριακὴν καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν τῶν μαρτύρων, ἄδηλον δ' ὡσαύτως ἐν τίνι κυρίως συνίστατο ἡ ὀρθρινὴ ἀκολουθία, καθ' ἧς ἡμέρας δὲν ἐτελεῖτο ἡ Λειτουργία. Ἐτελεῖτο δὲ καθ' ἐκάστην ἐν τῷ Ναῷ, πλην μεταμεσονυκτίου καὶ ὀρθρινῆς ἀκολουθίας, ἢ στ' ὥρα περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ ἢ θ' ὥρα τῇ 3 μ.μ. κατερχομένου τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἀπαγγέλοντος εὐχὰς τινὰς ὑπὲρ τῶν πιστῶν μετὰ τὰς ψαλμωδίας τῶν μοναχῶν. Περὶ δὲ ὥραν 4ην ἐκάστης ἡμέρας ἐτελεῖτο τὸ Λυχνικόν, ἠνάπτοντο ἐν τῷ Ναῷ φῶτα ἐκ τοῦ ἀσβέστου διατηρουμένου ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου φωτός, ἐψάλλοντο ἑσπερινοὶ ψαλμοὶ καὶ μακρὰ ἀντίφωνα, κατήρχετο ὁ Ἐπίσκοπος εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἴστατο, μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἱερῶν ἀσμάτων πρὸ τοῦ σπηλαίου τοῦ Ἁγίου Τάφου, εἷς δὲ τῶν διακόνων ἐμνημόνευε τῶν ὀνομάτων τῶν πιστῶν καὶ ὁ χορὸς τῶν παιδῶν ἔψαλλε «Κύριε ἐλέησον». Μετὰ τοῦτο ὁ Ἐπίσκοπος ἀπήγγελεν εὐχὰς πρῶτον ὑπὲρ πάντων τῶν χριστιανῶν, δεῦτερον ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων καὶ τρίτον ὑπὲρ τῶν πιστῶν, ὕστερον δὲ ψάλλοντες καὶ λιτανεύοντες μετέβαινον πάντες εἰς τὸν Σταυρὸν ἐναλλάξ καὶ εἰς τὰ δυὸ τμήματα τοῦ Ναοῦ ἐκείνου, καταπεφωτισμένου ὄντος τὴν ὥραν ἐκείνην, ἔνθα καθ' ὅμοιον τρόπον ἀπηγγέλοντο ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων καὶ τῶν πιστῶν εὐχαί, πάντες δὲ ἠσπάζοντο τὴν δεξιάν τοῦ εὐλογοῦντος αὐτοὺς Ἐπισκόπου καὶ ἀπελύοντο. Τοιαῦται ἦσαν αἱ καθημεριναὶ τελεταὶ ἐν διαρκείᾳ ἀπάσης τῆς ἐβδομάδος, τῇ δὲ νυκτὶ τοῦ Σαββάτου συνηθορίζετο ὁ λαὸς εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἀνάστασιν Βασιλικὴν πρὸ τῆς ἀλεκτροφωνίας, ἐπειδὴ ὑπῆρχε συνήθεια αἱ πύλαι τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως νὰ μὴν

ἀνοίγωσι πρὸ τῆς ὥρας ἐκείνης, ἕκαστος δ' ἔσπευδε νὰ φθάσῃ πρὸ αὐτῆς. Ἱερὰ ἄσματα καὶ ἀντίφωνα διακοπτόμενα ὑπὸ σχετικῶν εὐχῶν τῶν ἱερῶν ἀνεμέλποντο ὑφ' ὄλου τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μοναχῶν κατὰ τὰς νυκτερινὰς ἐκείνας ὥρας, ἅμα δὲ τῇ πρώτῃ ἀλεκτροφωνίᾳ κατήρχετο ὁ Ἐπίσκοπος ἐκ τοῦ ἐπισκοπείου καὶ συνείρχετο μετὰ τῶν πιστῶν εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ὅστις ἦτο ἤδη κατάφωτος. Εἷς τῶν πρεσβυτέρων ἔψαλλε ψαλμόν, ὑπηχοῦντος τοῦ λαοῦ τὰς ἀκροστιχίδας καὶ ἀπηγγέλετο εὐχή, τοῦτο ἐπανελαμβάνετο δις καὶ ἐμνημονεύοντο τὰ ὀνόματα τῶν πιστῶν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀκολουθίας ταύτης ὁ Ἐπίσκοπος ἠύρισκετο ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τοῦ Παναγίου Τάφου, ἔνθα προσηύχετο, καὶ ἡ ὥρα δὲ καὶ ὁ τόπος ἐν ᾧ ταῦτα ἐτελοῦντο, πάντων δὲ μάλιστα ἡ κοινὴ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μοναχῶν ψαλμωδία, ἀπερίγραπτον ἐνέπνεον τὴν συγκίνησιν, ὡς ἔλαβεν ἀφορμὴ καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος νὰ ὑποδείξῃ ἐν ταῖς Κατηχήσεσιν αὐτοῦ. Μετὰ τὸ τέλος τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν εὐχῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου τοῦ Παναγίου Τάφου ἀνεγίνωσκεν ὁ Ἐπίσκοπος τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Ἀναστάσεως ἐν βαθυτάτῃ κατανύξει, κλαίοντος τοῦ λαοῦ, εἰς τὸ θέαμα τοῦ ὁποῦ οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀπαθὴς καὶ ὁ μᾶλλον σκληροκάρδιος ἄνθρωπος. Ὑστερον δὲ τούτου ὁ Ἐπίσκοπος ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετέβαινε εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Σταυροῦ, ἔνθα ἐτέλει εὐχὴν ὑπὲρ τῶν πιστῶν καὶ ἀπέλυεν αὐτούς, ἀσπαζομένους τὴν δεξιὰν αὐτοῦ. Οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ οἱ ἀνάως ἀγρυπνοῦντες ἐν τῷ Ναῷ κληρικοὶ ἐξηκολούθουν μέχρι τῆς πρωΐας τὴν ἀγρυπνίαν ψάλλοντες ψαλμοὺς καὶ ἀντίφωνα περίξ τοῦ ἁγίου μνήματος, παρέμενον δ' ἐν τῷ Ναῷ καὶ ὅσοι τῶν λαϊκῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἤθελον νὰ συναγρυπνήσωσι μέχρι τῆς πρωΐας. Περὶ ὥραν 8 ἢ 9 τῆς Κυριακῆς ἤρχετο μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ὁ Ἐπίσκοπος εἰς τὸν Γολγοθᾶν, ἔνθα ἐτέλει τὴν λειτουργίαν τῶν Κατηχουμένων. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τοῦ Ἐπισκόπου, ἤρχοντο πάντες ἐκ τοῦ Γολγοθᾶ εἰς τὴν Ἀνάστασιν, ἐκτὸς τῶν Κατηχουμένων, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἐτελεῖτο ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν. Ἡ Συλβία δὲν περιέγραψε τὴν λειτουργίαν, πάντως διότι πανταχοῦ καὶ ἐν τῇ Δύσει καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ μία καὶ ἡ αὐτὴ ὑπῆρχε λειτουργία ἐλαχίστας κατὰ τόπους, ἐξωτερικὰς ἔχουσα διαφορὰς. Ἐπίσης σημειοῖ τὰ διάφορα τμήματα τῆς λειτουργίας ἅτινα πληρέστατα συμφωνοῦσιν πρὸς τὴν κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα λειτουργίαν τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, ἣν περιέγραψεν ὁ ἅγιος Κύριλλος καὶ ἣτις εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη ἀποστολικὴ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.

Ἀρχαιοτάτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἑορτὴ ἡ Ἐπιφάνεια καλουμένη ἢ τὰ Ἐπιφάνεια, θεοφάνεια ἢ τὰ θεοφάνια, ὑποδηλοῦσα οὐ μόνον τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ φανέρωσιν αὐτοῦ ὡς Θεοῦ, τούτου δ' ἔνεκα συνεωρτάζοντο αἱ δύο ἑορταί, ἡ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως καὶ ἡ τῶν θεοφανείων, καὶ μόλις ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος ἐπῆλθεν ὁ χωρισμὸς τῶν δυὸ ἑορτῶν. Ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπεβραδύνθη ὁ χωρισμὸς οὗτος, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς κατὰ τὸν Στ' αἰῶνα εἰδήσεως Κοσμά τοῦ Ἰνδικοπλεύστου λέγοντος ὅτι «οἱ Ἱεροσολυμίται... τοῖς Ἐπιφανείοις ποιοῦσιν τὴν γένναν», ὅντως δὲ καθ' ὃν χρόνον ἔγραψεν ἡ Συλβία, ἐν Ἱεροσολύμοις συνεωρτάζετο ἔτι ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων μετὰ τῆς Ἐπιφανίας τοῦ Κυρίου τῇ 6 Ἰανουαρίου, πρώτην δὲ φορὰν ἀπὸ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ χειρογράφου αὐτῆς ἐγνώσθη ἡ εἴδησις, ὅτι ἐπὶ 8 ἡμέρας ἐπανηγυρίζετο ἡ ἑορτὴ αὕτη ὡς καὶ ἡ τοῦ Πάσχα καὶ ἡ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἐτελεῖτο δὲ ἡ πανηγυρις αὐτῆς ἐν Βηθλεέμ, ὅπου κατὰ τὴν νύκτα ἐν τῷ Σηλαιῷ τῆς Γεννήσεως ἐτέλει ὁ Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ἐπειδὴ λίαν μεταγενεστέρως εἶχεν ἴδιον ἐπίσκοπον, τὴν λειτουργίαν. Συγχρόνως ὅμως ἐπανηγυρίζετο ἡ ἑορτὴ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς προσκυνήμασι, κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας ἐν τῷ Γολγοθᾶ, τὴν τετάρτην ἡμέρα ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, τὴν πέμπτην ἐν Βηθανίᾳ, τὴν ἕκτην ἐν

Σιών, τὴν ἑβδόμην ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὴν ὀγδόην ἐν τῷ τοῦ Σταυροῦ, συνέρρεε δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἄπειρον πλῆθος ἐκ τῶν πέριξ εἰς Ἱερουσαλήμ διὰ τὰς πανηγύρεις τῶν ὀκτὼ ἡμερῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν οἱ μοναχοὶ τῆς Βηθλεὲμ ἀδιαλείπτως ἐλιτάνευον ἐν τῷ Ναῶ αὐτῆς καὶ ἐτέλουν τὰς καθορισμένας τελετὰς ἐν τῷ ἱερῷ Σπηλαίῳ. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἑορτὴν, ἐν Ἱεροσολύμοις ἐωρτάζετο τῇ 14 Φεβρουαρίου ἢ τῆς Ὑπαπαντῆς ἑορτῇ, ἥτις ἦτο κατ' ἀρχὰς ἐπιτόπιος Ἱεροσολυμιτικὴ ἑορτῇ, ἐπεκράτησε δ' ἐν τῇ Δύσει τελευτῶντος τοῦ 5ου ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ ἀρχομένου τοῦ 6ου αἰῶνος. Κατ' αὐτὴν ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ἀναστάσεως οἱ πρεσβύτεροι καὶ ὁ Ἐπίσκοπος ἡρμήνευον τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας, ἐτέλουν δὲ τὴν θεῖαν λειτουργίαν μετὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ὁμοίας πρὸς τὴν τοῦ ἁγίου Πάσχα, ἥτις ἦτο ὅλως ἐξαιρετικῶς πανηγυρικὴ ὡς καὶ σήμερον.